

Tukioppilastoiminnan arviointi

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Toimittanut: Juuso Peura, nuorisotyön päällikkö, MLL

Arviointiryhmä:

Anu Räisänen, terveystieteiden tohtori

Anita Piikkilä, rehtori, Ruusuvuoren koulu, Vantaa

Tiina Honkonen, tukioppilaskouluttaja, koulutusyrittäjä, YTM

Tiia Posa, tukioppilasohjaaja ja nuorisotyön suunnittelija, MLL

Marie Rautava, ohjelmajohtaja, MLL

Juuso Peura, nuorisotyön päällikkö, MLL

Kirsi Pihlaja, nuorisotyön suunnittelija, MLL

Hanne Kariniemi, projektityöntekijä, MLL

Elisa Siren, projektityöntekijä, MLL

Suvi Tuominen, nuorisotyön päällikkö (tammikuuhun 2012 saakka)

Kiitokset: Arviointiin osallistuneiden koulujen tukioppilaat,

8A-luokan oppilaat ja oppilashuoltoryhmät

Raha-automaattiyhdistys

Taitto: Tarja Petrell

Paino: TyyliPaino, 2012

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. MLL:n keskusjärjestön jäseniä ovat 10 piirijärjestöä sekä 566 paikallisyhdistystä, joilla on yhteensä yli 92 000 jäsentä.

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla vertaistukea ja luomalla osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. Liitto myös kouluttaa, tekee selvityksiä ja tuottaa aineistoja kouluille ja kasvattajille - edistää monipuolisesti lapsen oikeuksien toteutumista.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnan ydinalueet ovat

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja elinolojen edistäminen
- lasten kuulemisen ja osallisuuden edistäminen
- lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen ja
- vanhemmuuden arvostaminen ja tukeminen.

Vuosittain

- Lasten ja nuorten puhelin ja netti vastaa noin 38 000 puhelun ja nettikirjeeseen.
- Vanhempainpuhelin ja -netti vastaa noin 850 yhteydenottoon.
- yläkouluissa toimii 14 000 MLL:n tukioppilasta. Internetissä nuorille tukea antaa kymmenien nuorten Verkkotukareiden eli Verkk@reiden joukko.
- noin 1 200 MLL:n kouluttamaa lasten hoitajaa työskentelee lähes 6 000 perheessä.
- 300 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja nuorten parissa.
- MLL ylläpitää noin 440 perhekahvilaa, joissa kokoonnutaan noin 12 000 kertaa.
- MLL:ssa toimii noin 400 vertais- ja muuta aikuisten ryhmää.
- MLL:n harrastuskerhoissa käydään yli 160 000 kertaa.
- MLL järjestää Hyvä alku koulutielle -kampanjan, joka tavoittaa yli 55 000 ekaluokkalaisten vanhemmat muistuttaen läsnäolon ja huolenpidon tärkeydestä lapsen aloittaessa koulun.

MLL tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua työhön lasten hyväksi. MLL:n toiminnan perusta on paikallinen vapaaehtoistoiminta.

www.mll.fi

Sisältö

Tukioppilastoimintaa 40 vuotta | s. 4

Arvioinnin tavoitteet ja toteutus | s. 5

Tukioppilaiden toiminta | s. 6

Toimintamuodot | s. 6

Uusien oppilaiden tukeminen | s. 7

Kiusaamisen vastainen työ | s. 7

Kehittämisehdotukset | s. 8

Tukioppilasohjaajien toiminta | s. 9

Ohjaajien käyttämä työaika | s. 9

Ohjaajien koulutus ja muu MLL:n tuki | s. 9

Tukioppilaiden valinta | s. 10

Tukioppilaiden koulutus | s. 10

Toiminnan suunnittelu | s. 11

Kehittämisehdotukset | s. 11

Tukioppilastoiminnan asema koulussa | s. 12

Tukioppilastoiminta koulun suunnitelmissa | s. 12

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa | s. 12

Toiminnan kehittäminen | s. 12

Kehittämisehdotukset | s. 13

Yhteenveto | s. 14

Tukioppilastoiminnan laatukriteerit | s. 15

Lähteet | s. 16

Tukioppilastoimintaa 40 vuotta

Tukioppilaat ovat peruskoulun 8.–9.-luokkalaisia vapaaehtoisia oppilaita, jotka haluavat toimia koulu yhteisönsä hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Kouluissa on vuosittain yhteensä noin 14 000 tukioppilasta. Tukioppilaiden koulutuksesta ja ohjauksesta vastaa noin 900 tukioppilasohjaajaa ja 70 Mannerheimin Lastensuojeluliiton kouluttajaa. Pää tavoitteena on

edistää koulun yhteisöllisyyttä siten, että tuetaan oppilaiden osallisuutta lisäävää vapaaehtoistoimintaa ja nuorten välisiä vertaisuuhteita ja vertaistukea.

MLL on koordinoinut ja kehittänyt tukioppilastoimintaa vuodesta 1972. MLL vastaa tukioppilasohjaajien perus- ja jatkokoulutuksesta ja ylläpitää valtakunnallista tukioppilaskouluttajien verkostoa.

Lisäksi MLL tuottaa tukioppilastoimintaan koulutusmalleja ja aineistoja sekä arvioi ja kehittää toimintaa. Liiton piirijärjestöt ja yhdistykset vastaavat koulujen kanssa tehtävästä alueellisesta ja paikallisesta yhteistyöstä. Toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys.

Tukioppilastoiminnan verkosto

Arvioinnin tavoitteet ja toteutus

MLL toteutti vuonna 2012 tukioppilastoiminnan arvioinnin. Se on ensimmäinen arviointi, jossa tukioppilastoimintaa tarkasteltiin samanaikaisesti koulun eri toimijoiden näkökulmista. Arvioinnin tavoitteena on kehittää tukioppilastoimintaa ja siihen liittyvää ohjausta ja toiminnan organisointia kouluissa. Lisäksi tavoitteena oli saada selville toiminnan vahvuuksia ja saada tietoa kehittämistarpeista. Arvioinnissa haettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten tukioppilastoimintaa organisoidaan käytännössä?
- Miten tukioppilastoimintaa suunnitellaan ja miten sen edellytykset turvataan?
- Millaiset ovat tukioppilastoiminnasta saadut kokemukset ja tulokset?
- Mitä kehitettävää tukioppilastoiminnassa on?

Arviointi tehtiin otantana ja siihen valittiin 10 prosenttia kaikista suomenkielisistä yläkouluista. Otannassa otettiin huomioon alueellinen edustavuus. Arviointi ei kohdistunut ruotsinkielisiin kou-

luihin eikä erityiskouluihin. Arviointiin osallistuivat vain ne koulut, joissa oli tukioppilastoimintaa. Tutkimuslupaa kysyttiin 94 koulusta soittamalla koulun rehtorille. 12 koulua kieltäytyi osallistumasta arviointiin, ja yhdeksässä koulussa ei ollut tukioppilastoimintaa. Kyselylomakkeet lähetettiin siis 73 kouluun.

Arvioinnin tarkoituksena oli valottaa tukioppilastoimintaa useasta eri näkökulmasta. Siksi arviointikyselyt suunnattiin koulun oppilashuoltoryhmälle, tukioppilasryhmälle, yksittäisille tukioppilaille ja 8.-luokkalaisille. 73 koulusta 55 koulua palautti kaikkien vastaajaryhmien kyselylomakkeet. Yhteensä arviointiin osallistui 55 oppilashuoltoryhmää, 55 tukioppilasryhmää, 934 tukioppilasta sekä 1 047 8.-luokan oppilasta. Vastausprosentti oli 75 %, mitä voi pitää hyvin korkeana. Lisäksi tehtiin kysely MLL:n 10:lle pii-rijärjestölle, jotka kaikki vastasivat. Tutkimusaineisto kerättiin helmikuussa 2012.

Aineiston analysoinnista ja johtopäätöksistä vastasi arviointiryhmä, jota johti TtT Anu Räisänen. Arviointiryhmään

kuului rehtori, tukioppilasohjaaja, MLL:n tukioppilaskouluttaja sekä MLL:n tukioppilastoiminnasta vastaavia työntekijöitä. MLL tuotti arviointiryhmälle kyselyjen yhteenvedot ja tilastolliset tunnusluvut. Arviointiryhmä analysoi tuloksia yhteisissä arviointi-istunnoissa. Lisäksi se järjesti työseminaarin, jossa tuloksia ja alustavia johtopäätöksiä tarkasteltiin yhdessä joidenkin arviointiin osallistuneiden koulujen rehtoreiden, tukioppilasohjaajien ja tukioppilaiden kanssa. Työkokoukseen osallistui yhteensä 25 henkilöä, viidestä koulusta eri puolilta Suomea.

Arvioinnin tulokset kuvataan yhteenvedona oppilashuoltoryhmien, tukioppilaiden, tukioppilasryhmien ja 8.-luokkalaisten vastauksista. Tulokset on ryhmitelty seuraavasti: **tukioppilaiden toiminta, tukioppilasohjaajien toiminta ja tukioppilastoiminnan asema koulussa**. Jokaisen pääluvun lopussa on arviointiryhmän tuottamat kehittämissuhteudet.

*Arviointiin osallistui
55 koulua.*

Tukioppilaiden toiminta

Toimintamuodot

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004¹ edellyttävät, että koulussa vahvistetaan yhteisöllisiä toimintatapoja sekä edistetään oppilaan osallisuutta osana kouluhyvinvoinnin kehittämistä. Osallisuus merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta kumpuavaa vaikuttamista asioiden kulkuun sekä vastuunottamista oman toimintansa seurauksista². Kun nuori kykenee kantamaan vastuuta oman toimintansa seurauksista, hän alkaa myös kantaa vastuuta yhteisöstään sekä sen jäsenten hyvinvoinnista. Koulu on tärkeimpiä foorumeita, joilla lapsen ja nuoren oikeus osallisuuteen voi toteutua käytännössä³. Tukioppilaiden toiminta tukee oppilaiden osallisuuden lisäämistä monella tavalla.

Arviointitulosten perusteella tukioppilaiden toiminta on monissa kouluissa erittäin aktiivista ja monipuolista. Kuvio 1 osoittaa yleisimmät toimintatavat. Tukioppilaat osallistuvat kaikissa kouluissa uusien oppilaiden tukemiseen. Sen he toteuttavat yleisimmin järjestämällä

7.-luokkalaisten ryhmäyttämistä⁴ ja niin sanottuja tukaritunteja sekä toimivalta 7.-luokkalaisten tukena koulun arjessa. Usein tukioppilaille on nimetty omat 7.-luokat, joille he pitävät tukaritunteja esimerkiksi ystävyystunteista ja kiusaamisen ehkäisystä.

Tukioppilaat nimesivät tukioppilastoitinnan tavoitteeksi useimmiten koulun yhteishengen, kouluviihtyvyyden ja ilmapiirin parantamisen. Tukioppilaat järjestävät lähes kaikissa kouluissa erilaisia koko koulun kampanjoita, teemapäiviä ja tapahtumia. Näitä ovat esimerkiksi ystävänpäivä, väripäivä, halloweenjuhla, pikujoulut ja diskot. Tukioppilaat uskoivat

4 Ryhmäyttämällä tarkoitetaan tietoista toimintaa ja tekoja, joilla tuetaan ryhmän jäsenten tutustumista ja yhteistyötä.

edistävänsä parhaiten koulun hyvää ilmapiiriä ja yhteishenkeä järjestämällä tapahtumia ja teemapäiviä ja he toivoivat enemmän mahdollisuuksia näiden järjestämiseen.

Tukioppilaat pitävät monessa koulussa koulun aamunavauksia. Yli kahdessa kolmesta koulussa tukioppilaita pyydetään myös mukaan vanhempainiltoihin. Yleensä tukioppilaat käyvät esittäytymässä ja kertomassa koulun tukioppilastoitinnasta vanhemmille.

MLL on viime vuosina kannustanut tukioppilaita välituntitoiminnan järjestämiseen, koska välitunneilla kiusaamiseen ja yksinäisyyteen liittyvät ongelmat korostuvat⁵. Tulosten perusteella tukioppilaat

5 Peura, Kirves & Pelkonen 2009

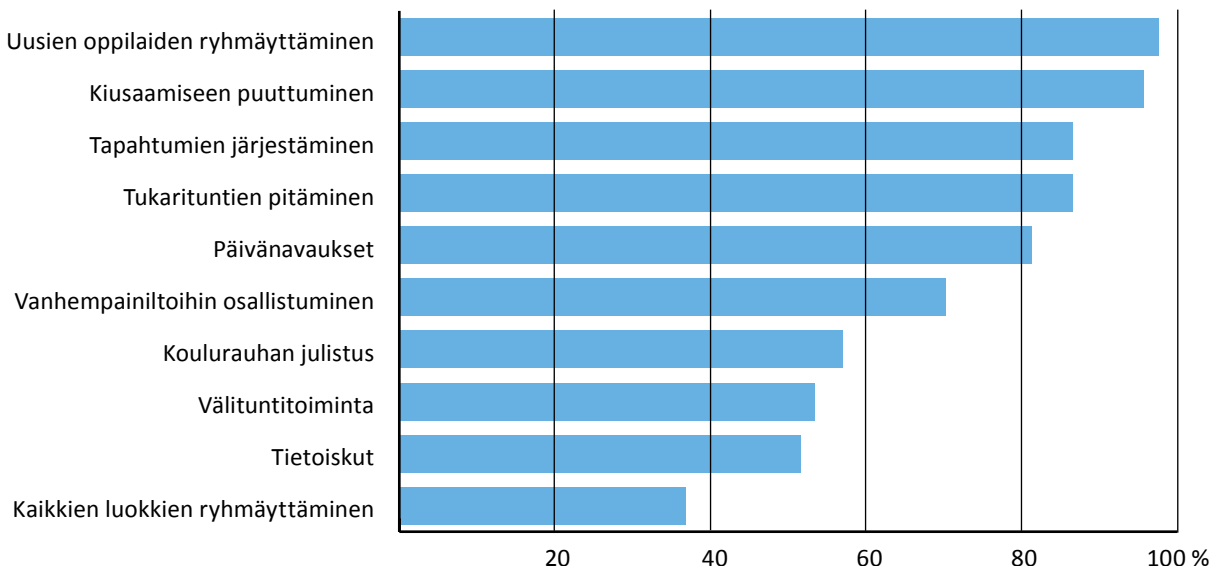
1 Opetushallitus 2004

2 Viirkorpi 1993; Uusitalo & Laakso 2005

3 Hakalehto-Vainio 2012, 74.

8.-luokkalaisten toivoivat enemmän toimintaa koko koululle.

Kuvio 1. Tukioppilaiden toimintamuotojen yleisyys kouluissa oppilashuoltoryhmien mukaan.

ovatkin innostuneet järjestämään välituntitoimintaa jo useammassa kuin joka toisessa koulussa.

Tukioppilastoiminnan avulla voi edistää yhteisöllisyyden lisäksi monia oppilaiden hyvinvointiin liittyviä asioita, kuten päihteiden käytön ehkäisyä, tunnetaitoja ja nettiturvallisuutta. MLL on tuottanut muun muassa näistä aiheista jatkokoulutusta ja aineistoja koulujen käyttöön. Useimmiten toimitaan niin, että tukioppilaat saavat edellä mainituista aiheista jatkokoulutusta ja käyvät pitämässä toiminnallisia tietoiskuja muille oppilaille. Tulosten perusteella tukioppilaat ovat pitäneet eriaiheisia tietoiskuja joka toisessa koulussa. Yleisin teema on ollut päihteiden käytön ehkäisy. Sama aihe, josta tukioppilastoiminta sai alkunsa 1970-luvulla.

Vaikka toiminta on moninaista, se näyttää keskittyvän monissa kouluissa ennen kaikkea 7.-luokkalaisiin. Monet 8.-luokkalaiset olivat pahoillaan siitä, että toiminta keskittyi heidän koulussaan vain 7.-luokkalaisiin. Kuten tukioppilaat itsekin, myös suuri osa 8.-luokkalaista esitti, että tukioppilaiden tulisi järjestää lisää yhteishenkeä lisääviä tapahtumia ja teemapäiviä koko koululle. Tukioppilastoimintaa myös arvostetaan: jopa 39 prosenttia 8.-luokkalaista oli ajatellut hakeutua tukioppilaaksi. Vain pieni osa halukkaista pääsee toimintaan mukaan.

Sekä tukioppilailla että muilla 8.-luokkalaisilla näyttäisi olevan selvästi enemmän kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa koulussa kuin koulu tarjoaa siihen mahdollisuuksia. Tuoreen kansainvälisen vertailututkimuksen mukaan⁶ suomalaisissa kouluissa nuorten osallistumisen kulttuuri on selvästi muita maita heikompaa ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa selvästi huonommiksi kuin muualla Euroopassa. Suomessa nuoret ovat enemmän koulun toiminnan kohteita – eivät yhteisön jäseniä.

Uusien oppilaiden tukeminen

Yleisin syy tukioppilaaksi hakeutumiseen oli halu auttaa muita oppilaita. Monet tukioppilaita ryhtyneet oppilaat kokivat

saaneensa tärkeää tukea omilta tukioppilailtaan ja haluavat siksi tarjota samanlaisia kokemuksia uusille 7.-luokkalaistille. Tukioppilaat halusivat auttaa alakoulusta yläkouluun siirtyviä nuoria sopeutumaan uuteen kouluun. WHO:n koululaistutkimuksen mukaan⁷ oppilaiden väliset suhteet ovat Suomessa selvästi heikompia kuin muissa pohjoismaissa ja kansainvälisessä vertailussakin Suomi on vain keskitasoa.

Tukioppilastoiminnan arviointitulosten mukaan tukioppilaat toimivat aktiivisesti 7.-luokkalaisten kaverisuhteiden ja kouluviihtyvyyden parantamiseksi. Tukarituntien ja ryhmäytämishetkien lisäksi tukioppilaat järjestävät 7.-luokkalaistille omia tapahtumia ja leikittävät heitä esimerkiksi välitunneilla. Tukioppilaat myös viettävät aikaa 7.-luokkalaisten kanssa koulun arjessa.

Arviointitulosten perusteella tukioppilastoiminta onnistuikin parhaiten 7.-luokkalaisten tukemisessa ja ryhmäytämässä. Kaikki vastaajaryhmät pitivät 7.-luokkalaisiin kohdistuva toimintaa tärkeänä, ja selvä enemmistö kaikista vastaajaryhmistä oli sitä mieltä, että tukioppilastoiminta auttaa uusia oppilaita sopeutumaan kouluun.

”Olin aika kauan yksin, mutta tukioppilaat auttoivat ja neuvoivat :)”

”Vääriä luuloja oikaistiin. Monet pelot osoittautuivat turhiksi.”

”En edes tiennyt, että tukareita on olemassa!”

8.-luokkalaiset olivat omissa arvioissaan tukioppilaita ja oppilashuoltoryhmiä kriittisempiä. Noin 80 prosenttia 8.-luokkalaista muisti tukioppilaiden vetäneen tutustumisleikkejä luokalleen ja noin 60 prosenttia oli osallistunut tukioppilaiden pitämille tukaritunneille. Osa 8.-luokkalaista koki, että tukioppilaat eivät tulleet kunnolla tutuiksi: tukioppilaiden kanssa ei vietetty riittävästi aikaa tai toiminta ajoittui vain koulun alkuun. Reilu neljän-

nes 8.-luokkalaista koki, että tullessaan uuteen kouluun tukioppilas oli rohkaissut häntä. Joka kymmenes kertoi kysyneensä tukioppilalta neuvoa johonkin asiaan.

Tyytyväisimpiä tukioppilastoimintaan olivat ne 8.-luokkalaiset, joiden koulussa toiminta oli aktiivista. He myös kokivat tukioppilaat huomattavasti helpommin lähestyttäväksi ja arvioivat koulunsa tukioppilastoiminnan vähentävän kiusaamista ja yksinäisyyttä selvästi paremmin.

Kiusaamisen vastainen työ

Oppilashuoltoryhmät olivat yksimielisiä siitä, että kiusaamisen vastainen työ on yksi keskeisimpiä tukioppilastoiminnan tavoitteita. Sama havainto on tehty myös aiemmissa selvityksissä⁸. Lähes kaikki oppilashuoltoryhmät määrittivät tukioppilaiden tehtäväksi kiusaamisen ehkäisyn lisäksi myös kiusaamiseen puuttumisen. Odotuksia tähän oli laajalti myös 8.-luokkalaisten vastauksissa, ja he kritisoivat tukioppilaita siitä, ettei kiusaamiseen puututa riittävästi. 8.-luokkalaisten mielestä tukioppilaiden pitäisi myös huomioida paremmin yksinäisiä oppilaita.

Myös tukioppilaiden vastauksissa oli paljon mainintoja kiusaamiseen puuttumisesta. Tukioppilaiden vastauksista nousi esiin huoli ja riittämättömyyden tunteet siitä, etteivät he pysty tarpeeksi auttamaan kiusattuja ja yksinäisiä oppilaita. Tukioppilaat puuttuivat kiusaamistilanteisiin muun muassa menemällä väliin, puolustamalla kiusattua tai lopettamalla tappelun. Tukioppilaat kaipasivat tähän liittyvää jatkokoulutusta.

Kiusaaminen on monimutkainen ilmiö, jossa ryhmän jäsenillä on ratkaiseva rooli siinä, pääseekö kiusaaminen jatkumaan vai ei. Uhrin puolustaminen vähentää kiusaajan saamaa valta-asemaa ryhmässä⁹. Tukioppilailla voi olla merkittävä rooli ryhmän dynamiikan muuttamisessa ja siihen vaikuttamisessa uhria puolustamalla ja auttamalla. Samalla he voivat toimia esimerkkinä muille, jolloin ryhmään voi levitä selvä kiusaamista vähentävä ilmapiiiri.

⁸ Mertala 2011; Hänninen & Tiainen 2005.

⁹ Pöyhönen et al. 2012; Salmivalli 2010

⁶ Kupari & Siisiäinen 2012, 79–83.

⁷ Kämppi et al. 2012

Kiusaaminen voi jäädä koulun henkilökunnalta huomaamatta, ja MLL:n kouluhyvinvointikyselyn mukaan koulun henkilökunnalle kertominen ei usein auta tai jopa vaikeuttaa kiusatun tilannetta¹⁰. Sen sijaan tukioppilaille puhuminen vaikeuttaa tilannetta hyvin harvoin. Arviointikyselyn vastauksissa tukioppilaat kertoivat toimineensa keskusteluapuna, rohkaiseensa kiusattuja ja auttaneensa kiusattua löytämään aikuisen, jolle asiaa voi kertoa.

Vaikka tukioppilaiden rooli kiusaamisen vastaisessa työssä voi olla merkittävä, on tärkeää ymmärtää, että jo syntyneiden kiusaamistilanteiden selvittely on vaativaa ja aina aikuisen vastuulla¹¹. Se ei voi missään olosuhteissa olla nuorten itsensä vastuulla. Arvioinnin perusteella tukioppilaisiin kohdistuu siis liian kovia odotuksia. Tukioppilaiden rooli tulisi kytkeä tiiviimmin kiusaamista ehkäisevään toimintaan kiusaamiseen puuttumisen sijaan.

Tulosten mukaan tukioppilaat kokivat työnsä merkitykselliseksi myös kiusaamisen ehkäisyssä.

Sen sijaan 8.-luokkalaiset eivät samassa määrin yhdistäneet koulun ryhmähenkeä tai oppilaiden kaverisuhteita edistäviä toimintamuotoja kiusaamisen vastaiseksi työksi. Niissä kouluissa, joissa 8.-luokkalaiset kokivat, että tukioppilaille on helppo mennä juttelemaan, he kokivat tukioppilastoiminnan myös vähentävän kiusaamista.

¹⁰ Peura, Kirves, Pelkonen 2009.

¹¹ Salmivalli 2010

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Koulut varmistavat, että tukioppilaat saavat riittävästi koulutusta uusien oppilaiden tukemiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn.
- Koulut lisäävät tukioppilaiden mahdollisuuksia viettää aikaa erilaisten oppilaiden kanssa ja parantaa näin tunnettuuttaan. Toiminnan muotoja voivat olla esimerkiksi tukaritunnit tai ohjattu välituntitoiminta.
- Koulut täsmentävät tukioppilaiden roolin ja tehtävät kiusaamisen vastaisessa työssä ja kirjaavat ne koulun kiusaamisen vastaiseen suunnitelmaan.
- Koulut tiedottavat aktiivisesti tukioppilastoiminnasta ja edistävät tukioppilaiden näkyvyyttä ja tunnettuutta koulussa.
- Koulut laajentavat tukioppilastoiminnan kohdentumaan koko kouluun tai ainakin 8. luokan oppilaisiin. Jos uudet tukioppilaat aloittavat jo 8.luokalla, he ehtivät toimia kaksi vuotta nuorempiensa tukena.
- Koulut kehittävät erilaisia mahdollisuuksia vapaaehtoistoimintaan, jotta nuoret oppivat osallistumaan ja vaikuttamaan oman yhteisönsä hyvinvointiin.

Tukioppilaiden rooli tulee kytkeä tiiviimmin kiusaamista ehkäisevään toimintaan kiusaamiseen puuttumisen sijaan.

Tukioppilasohjaajien toiminta

Ohjaajien käyttämä työaika

Tukioppilaat tarvitsevat vapaaehtoistyönä tueksi heitä ohjaavan aikuisen, tukioppilasohjaajan. MLL suosittelee, että tukioppilasohjaajiksi nimettäisiin työpari. Arviointitulosten perusteella joka toisessa koulussa tukioppilasohjaaja toimii kuitenkin yksin. Tukioppilasohjaajana voi toimia kuka tahansa tehtävään nimetty opettaja tai koulun työntekijä, ja tehtävän hoitaja voi vaihtua vuosittain. Joka kymmenennessä koulussa tukioppilasohjaajan tehtävä kuuluu pysyvästi oppilasohjaajan tai koulukuraattorin toimenkuvaan.

Suurin osa tukioppilasohjaajista käyttää toimintaan keskimäärin yhdestä kahteen tuntia viikossa, mutta koulujen välillä on selviä eroja (Kuvio 2). Tuntimäärä vaihtelee myös lukukauden mittaan, eniten aikaa käytetään teemapäivien ja 7.-luokkalaisten ryhmäyttämisen aikaan. Tukioppilasohjaajat kokevat yleisesti, että työaika ei riitä ja että se on keskeinen tukioppilaiden toimintaa estävä tekijä. Tätä tukevat myös arvioinnin tulokset: sekä tukioppilaat että 8.-luokkalaisten arvioivat tukioppilastoiminnan vaikutukset selvästi paremmiksi niissä kouluissa, joissa ohjaaja käyttää toimintaan vähintään puoli-toista tuntia viikossa.

Tukioppilasohjaajista suurin osa saa jonkinlaisen korvauksen työstään. Yleisin

tapa korvauksen maksamiselle on lisätä tunteja opettajan peruspalkkaan. Joka kymmenes ohjaaja ei saa työstään erillistä korvausta. Muutamissa tapauksissa (opinto-ohjaaja, koulukuraattori) toiminta sisältyy työnkuvaan. Monet ohjaajat toimivat kuitenkin täysin vailla korvausta työstään.

Ohjaajien koulutus ja muu MLL:n tuki

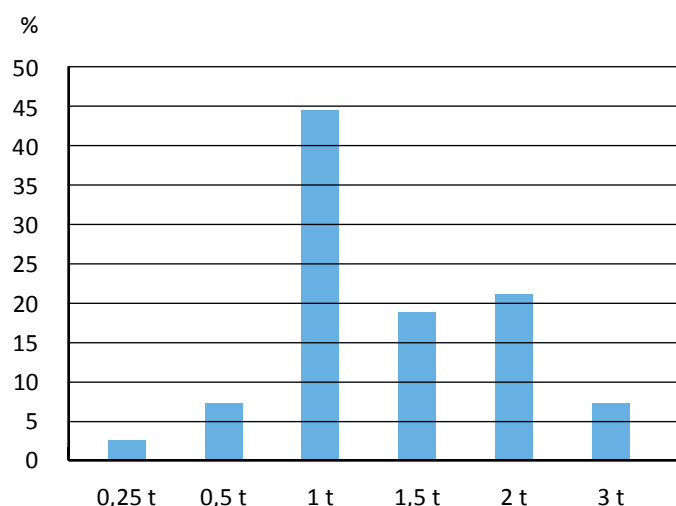
Noin 80 prosenttia tukioppilasohjaajista on käynyt MLL:n kaksipäiväisen tukioppilasohjaajan peruskoulutuksen. Lisäksi MLL:n ohjaajaseminaareihin on osallistunut noin puolet ja muihin MLL:n jatkokoulutuksiin reilu kolmannes ohjaajista. Tukioppilasohjaajien koulutuksen vaikutukset näkyivät tuloksissa monella tapaa.

Kouluissa, joissa ohjaaja oli käynyt koulutuksissa, oli 8.-luokkalaisten tyytyväisyys tukioppilastoimintaan merkittävästi korkeampi kuin niissä kouluissa, joissa ohjaaja ei ollut käynyt koulutuksissa. Myös tukioppilaat olivat selvästi tyytyväisempiä toimintaan, jos heidän ohjaajansa oli saanut koulutuksen tehtävänsä. Osa tukioppilaista osasi jopa toivoa lisää koulutusta ohjaajilleen.

Arviointitulosten perusteella koulutus vaikuttaa myös tukioppilastoiminnan laatuun. Kouluissa, joissa ohjaaja oli saanut koulutuksen, tukioppilastoiminnan vaikutukset ongelmien ehkäisemisessä ja ongelmiin puuttumisessa koettiin paremmaksi kuin niissä kouluissa, joiden tukioppilasohjaajalla ei ollut koulutusta. Erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Ongelmien ehkäiseminen on parempaa kouluissa, joissa tukioppilasohjaaja on saanut MLL:n koulutuksen.

Kuvio 2. Ohjaajien tukioppilastoimintaan käyttämä työaika viikoittain.

Ohjaajat hyödyntävät aktiivisesti myös muuta MLL:n tarjoamaa tukea. Käytännössä kaikki (98 prosenttia) ohjaajat käyttävät MLL:n tukioppilastoiminnan materiaaleja. Melkein kaikki ohjaajat (92 prosenttia) käyttävät MLL:n tukioppilastoiminnan verkkosivuja ja hakevat sieltä aineistoa ja ideoita toiminnan tueksi. Lähes kolme neljästä ohjaajasta on tilannut MLL:n sähköisen uutiskirjeen. Lisäksi monet ohjaajat käyvät tukioppilaiden kanssa MLL:n Nuortennetissä ja tilaavat tukioppilastuotteita MLL:n verkkokaupasta. MLL:lta koulut toivoivat lisää koulutuksia ja kouluttajien vierailuja kouluilla sekä paikallista tukea ja yhteistyötä. MLL:n piirijärjestöt toivat omassa arviointikyselyssään esiin koulujen paikallisen tuen tarpeen, mutta monet kertoivat, että resursseja tämän toteuttamiseksi on liian vähän.

Tukioppilaiden valinta

Tukioppilasohjaaja vastaa tukioppilaiden valinnasta koulussaan. Oppilaat kokevat tukioppilastoiminnan kiinnostavaksi, ja tukioppilaan tehtävä on monessa koulussa hyvin suosittu. Jopa 39 prosenttia kyselyyn vastanneesta 8. -luokkalaisesta oli ajatellut hakea tukioppilaaksi.

Tukioppilaiden valinta vaihtelee paljon kouluittain, mutta kaikissa kouluissa käytettiin jonkinlaista hakumenettelyä, vähintään hakulomaketta ja yleensä myös haastatteluja. Useissa kouluissa järjestetään ennen hakua tukioppilastoiminnan esittely, jossa tukioppilailla on yleensä merkittävä rooli. Joka kymmenennessä koulussa tukioppilaiksi haluavien edellytettiin käyvän tukioppilastoiminnan va-

linnaisainekurssi ennen tukioppilaaksi valintaa. Monet tukioppilasohjaajat käyttivät valinnoissa apunaan muiden opettajien mielipiteitä. Lisäksi useassa koulussa vanhat tukioppilaat olivat mukana valitsemassa uusia.

Oppilashuoltoryhmien mukaan tukioppilaiksi valittaville asetetaan moninaisia vaatimuksia. Hakijoilta edellytettiin esimerkiksi hyvää käytöstä ja sääntöjen noudattamista, osassa kouluja myös päihteettömyyttä. Tukioppilaiden valinnassa pidetään tärkeänä soveltuvuutta tehtävään: tukioppilaiden tulee olla sosiaalisia, avoimia, luotettavia, aktiivisia, motivoituneita ja heidän odotetaan huomioivan muut tasapuolisesti.

Vaikka kouluhenkilökunnan odotukset tukioppilaita kohtaan ovat korkeat, arvioinnin perusteella näyttää siltä, että tukioppilaiksi on onnistuttu valitsemaan monenlaisia oppilaita. Alle kymmenys 8.-luokkalaisista koki, että tukioppilaat ovat kaikki samankaltaisia. Tyttöjen osuus tukioppilaista on noin 70 prosenttia ja poikien osuus 30 prosenttia.

”Jep, monta tyyliä löytyy, sekä myös niitä, joille en ikinä puhuisi”

”Kaikki ovat erilaisia ulkonäöltä ja persoonalta eli ei ’massaa’.”

”On entisiä kiusattuja, jotka oikeasti haluavat auttaa, mutta on myös tukioppilaita, joita ei kiinnosta muu kuin käytösnumeron nousu ja tunnilta pois olo!”

Nuorisobarometri 2012¹:n mukaan tukioppilastoiminta on yksi suosituimpia vapaaehtoistoiminnan muotoja nuorten keskuudessa. Aktiivisuus erilaisissa vapaaehtoistehtävissä kasaantuu usein samoille nuorille. Nuorisobarometrin mukaan tukioppilastoimintaan osallistuu kuitenkin erityisen paljon sellaisia nuoria, joille se on ainoa vapaaehtoistoiminnan muoto.

Tukioppilaiden koulutus

Tukioppilasohjaajan tehtävänä on järjestää tukioppilaille koulutus. Tulosten perusteella tukioppilaat saavat jonkinlaisen peruskoulutuksen kaikissa kouluissa. Peruskoulutuksen kesto kuitenkin vaihtelee paljon, kolmesta tunnista 38 tuntiin. MLL:n suositus vähintään 16 tunnin peruskoulutuksesta toteutuu vain joka toisessa koulussa. Joka neljännessä koulussa tukioppilaat saivat koulutusta vain kolmesta kahdeksaan tuntia. Joka kymmenennessä koulussa tukioppilastoiminta oli valinnaisaineena, jolloin koulutuksen pituus oli selvästi pidempi.

Noin puolet kouluista tilasi tukioppilaiden peruskoulutuksen kokonaan tai osittain Mannerheimin Lastensuojeluliitosta. Osa kouluista järjesti tukioppilaiden koulutuksen itse MLL:n aineistojen avulla. Useilla kouluilla tukioppilaiden koulutus järjestettiin yhdessä seurakunnan tai kunnan nuorisotyön kanssa.

Hieman vajaa puolet kouluista oli järjestänyt tukioppilaille jatkokoulutusta. Tukioppilaista reilu kolmannes ilmoitti kaipaavansa sitä. Tukioppilaat toivoivat tarkempia ohjeita ja neuvoja esimerkiksi leikkien ja tukarituntien järjestämiseen ja

1 Myllyniemi (toim.) 2012, 21–22.

***Tukioppilaaksi halutaan:
39 prosenttia 8.-luokkalaisista
aikoi hakeutua tehtävään.***

yksinäisten oppilaiden lähestymiseen. Jatkokoulutuksen puuttumisen syyksi oppilashuoltoryhmät mainitsivat lähes aina resurssipulan: toisinaan puuttui aika ja toisinaan rahat.

Niissä kouluissa, joissa koulutuksen pituus oli lähellä MLL:n suositusta, 8.-luokkalaisten kokivat tukioppilaat helpommin lähestyttäviksi. Kouluissa, joissa koulutus oli vähän, tukioppilaiden lähestyttävyyttä oli muiden oppilaiden mielestä selvästi heikompi.

Toiminnan suunnittelu

Tukioppilaat kokoontuvat yleensä noin kerran viikossa suunnittelemaan toimintaansa, ja tukioppilasohjaaja osallistuu aina tai useimmiten suunnittelutilanteisiin. Yhdessä suunnitellaan esimerkiksi teemapäiviä, tapahtumia tai 7.-luokkalaisten ryhmäytämistä sekä tehdään toimintasuunnitelmaa, suunnitellaan tukaritunteja tai uusien tukioppilaiden valintaa.

Joka kolmannessa koulussa tukioppilaat suunnittelevat itsenäisesti tapahtumat ja teemapäivät, tukaritunnit ja tukioppilasvälitunnit. Itsenäisesti voidaan toteuttaa myös uudet tempaukset, ideariihet, ryhmäyttäminen ja aamunavaukset. Joka kahdeksannessa koulussa tukioppilaat eivät saa suunnitella mitään itsenäisesti.

Tukioppilaat suunnittelevat toimintaa monien eri tahojen kanssa. Suunnitteluun voivat osallistua esimerkiksi nuorisotyöntekijät, MLL sekä koulun muu henkilökunta kuten aineenopettajat, rehtori tai opinto-ohjaaja. Toimintaa suunnitellaan myös yhteistyössä oppilaskunnan hallituksen, seurakunnan ja toisten koulujen tukioppilaiden kanssa.

Toimintaa ideoidaan pääasiassa tukioppilaiden yhteisissä kokouksissa. Ideointia tehdään myös verkossa esimerkiksi Facebookissa tai Wilmassa. Vinkkejä suunnitteluun saadaan muun muassa MLL:n ja KiVa-koulun materiaaleista ja koulutuksista sekä toisilta oppilailta, joille tehdään esimerkiksi kyselyitä ja lisäksi ideoita vaihdetaan vapaasti arjessa.

Kaksi kolmesta tukioppilaasta oli sitä mieltä, että kaikki saavat vapaasti esittää omia ideoitaan, joiden toimivuutta pohditaan yhdessä muun ryhmän sekä tukioppilasohjaajan kanssa. Vaikkei kaikkein vilsimpiä ideoita voidakaan toteuttaa, niin useimmiten uusia ajatuksia otetaan avoimesti vastaan. Tukioppilasryhmän sisäinen ilmapiiri vaikuttaa siihen, miten uusia ideoita otetaan vastaan ja miten niihin suhtaudutaan.

Noin 15 prosenttia tukioppilaista on sitä mieltä, että kaikki tukioppilaat eivät saa osallistua toimintaan tasapuolisesti. Usein esteenä tähän on suuri tukioppilasryhmä, jossa kaikkien huomioonottaminen on vaikeaa. Lisäksi osa koki, että tukioppilasohjaaja suosii tiettyjä oppilaita ja antaa heille muita enemmän vastuuta.

Noin 15 prosenttia tukioppilaista on sitä mieltä, että kaikki tukioppilaat eivät saa osallistua toimintaan tasapuolisesti. Usein esteenä tähän on suuri tukioppilasryhmä, jossa kaikkien huomioonottaminen on vaikeaa. Lisäksi osa koki, että tukioppilasohjaaja suosii tiettyjä oppilaita ja antaa heille muita enemmän vastuuta.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Koulut varmistavat, että tukioppilasohjaajalla on riittävästi aikaa tukioppilastoimintaan.
- Koulut huolehtivat siitä, että kaikki tukioppilasohjaajat ovat osallistuneet ohjaajien koulutukseen.
- Tukioppilaille järjestetään riittävä peruskoulutus.
- Tukioppilaiden valinta toteutetaan huolellisesti ja tasa-arvoisesti siten, että tukioppilaisiksi valitaan monenlaisia nuoria. Eri-laisille tukioppilaille kehitetään heille sopivia tehtäviä ja rooleja.
- Tukioppilasohjaajat varmistavat, että tukioppilaat kokoontuvat säännöllisesti ja kokoontumisille osoitetaan sopiva paikka.
- Tukioppilasohjaajat huolehtivat siitä, että kaikki tukioppilaat saavat mahdollisuuden osallistua toimintaan ja tuoda oman panoksensa tukioppilasryhmän toimintaan.
- MLL vahvistaa tukioppilastoiminnan alueellista tukea ja koulutustoimintaa sekä tukee kouluja paikallisen yhteistyön kehittämisessä.

Tukioppilastoiminnan asema koulussa

Tukioppilastoiminta koulun suunnitelmissa

MLL aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa 40 vuotta sitten. Toiminta on levinnyt lähes kaikkiin yläkouluihin ja on monissa kouluissa vakiintunut pysyväksi osaksi koulun perustoimintaa. Arviointiin osallistuneissa kouluissa tukioppilastoimintaa on toteutettu yhtenäiskoulujen yläluokilla keskimäärin 12 vuoden ja muissa yläkouluissa keskimäärin 19 vuoden ajan. Lähes kaikissa kouluissa (96 prosenttia) tukioppilastoiminta on kirjattu koulun vuosisuunnitelmaan. Enemmän kuin kaksi kolmasosa kouluista on kirjannut tukioppilastoiminnan myös koulun opetussuunnitelmaan ja joka toinen koulu osaksi oppilashuollon suunnitelmaa. Tukioppilastoiminnan kirjaaminen vuosisuunnitelmaan on usein edellytyksenä sille, että toiminnalle voidaan osoittaa sen vaatimat tila- ja henkilöstöresurssit.

Pitkästä historiastaan huolimatta tukioppilastoiminnan keskeiseksi haasteeksi on todettu sen aseman vahvistaminen osana koulu yhteisöä¹. Haaste liittyy tukioppilastoiminnan näkyvyyteen, sisältöjen tuntemiseen ja niiden arvostamiseen. On tärkeää pohtia, kuinka koulu yhteisö tukee tukioppilaita ja heidän ohjaajiaan ja jääkö sosiaalisen ilmapiirin kehittäminen oppiaineiden ja tietosisältöjen varjoon.

Oppilashuoltoryhmät pitivät erittäin tärkeänä sitä, että koulun rehtori ja muu henkilökunta tunsivat tukioppilastoiminnan ja tukivat sitä. Käytännössä tukioppilasohjaajat kokevat usein jäävänsä yksin vastuuseen tukioppilastoiminnasta. Monissa kouluissa kaikki opettajat eivät tunne toimintaa kovin hyvin ja osa opet-

tajista suhtautuu kielteisesti siihen, että tukioppilaat ovat opettajan oppitunnilta satunnaisesti pois tukioppilastoiminnan vuoksi. Tukioppilaat eivät myöskään kokeneet saaneensa palautetta opettajilta tai muilta oppilailta. Palautetta he olivat saaneet lähinnä omalta tukioppilasohjaajalta ja rehtorilta. Noin kolmannes tukioppilasta ei ollut saanut kiitosta lainkaan.

Oppilashuoltoryhmien ja ohjaajien mielestä tärkeitä toimintaa edistäviä tekijöitä olivat toiminnan yleinen arvostus ja ohjaajille maksettava korvaus. Yleisenä haasteena nähtiin ohjaajien työajan puute, ohjaajien vaihtuvuus ja osassa kouluista myös puutteelliset kokoontumistilat ja toimintarahojen niukkuus.

Toiminnan vakiintuminen näyttää vaativan aikaa. Tukioppilastoiminnan resurssit ovat selvästi paremmat kouluissa, joissa toimintaa on ollut vähintään kymmenen vuotta. Näissä ohjaajia on useammin kaksi, ohjaaja saa työstään paremman korvauksen ja työaika on käytössä enemmän.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Koulut tekevät tukioppilastoiminnassa yhteistyötä monien koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tukioppilaiden koulutuksia tai leirejä järjestään yhdessä seurakunnan tai kunnan nuorisotyön kanssa. Yli puolet kouluista tekee yhteistyötä MLL:n paikallisyhdistyksen tai piirin kanssa. Mikäli koulu teki yhteistyötä MLL:n piirin tai yhdistyksen kanssa, tukioppilaat kokivat saavansa itse vaikuttaa toimin-

taansa enemmän kuin silloin, jos yhteistyötä ei ollut.

Tukioppilastoiminta näyttää luovan koulun ulkopuolisille toimijoille hyvän yhteistyöpinnan koulun kanssa. Koulun ja nuorisotyön välinen yhteistyö voi auttaa kouluja muokkaamaan toimintakulttuuriin siten, että se tarjoaa nuorille nuoria mahdollisuuksia omaehtoiseen toimintaan.

Toiminnan kehittäminen

MLL on asettanut tukioppilastoiminnalle yleiset päämäärät, mutta tarkoitus on, että tarkemmat tavoitteet ja toiminnan muodot päätetään jokaisessa koulussa erikseen. Tukioppilastoiminnan perusajatus on, että nuoret itse suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa ja osallistuvat siten koulu yhteisönsä rakentamiseen.

Arviointitulosten perusteella tukioppilaat osallistuvat oman toimintansa tavoitteiden määrittelyyn vain joka toisessa koulussa. Monissa kouluissa koulun henkilökunta määritteli tavoitteet itse, ja jopa joka kolmannessa koulussa tavoitteita ei pohdittu lainkaan vaan toimittiin perinteiden ja ”yhteisen oletuksen” pohjalta.

Tavoitteita ei siis mietitä koulu kohtaisen tarpeiden ja resurssien mukaan eikä yhdessä tukioppilaiden kanssa. Tällöin vaarana on, että tukioppilaiden toiminta ei kiinnity riittävästi koulun opetussuunnitelmaan eikä sen mahdollisuuksia hyvinvoinnin rakentajana osata hyödyntää. Jos tukioppilaiden tehtäväksi jää vain konkreettinen tekeminen, voi olla, että tukioppilaat eivät osaa suunnit-

¹ Perho 2006, 48.

Tukioppilastoiminnalle on tärkeää koko koulun tuki.

tella toimintaa kovin tavoitteellisesti. Ilman yhdessä sovittuja tavoitteita myös toiminnan arviointi ja kehittäminen on vaikeaa. On kuvaavaa, että monet oppilashuoltoryhmät kertovat toiminnan vahvuudeksi vuosittain toistuvat perinteet ja rutiinit. Vaikka perinteet ja rutiinit takaavat toiminnan pysyvyyden ja ovat siksi tärkeitä, haasteena on kuitenkin se, että muistetaan niiden lisäksi samanaikaisesti uudistaa tukioppilastoimintaa nykypäivän sopivaksi sekä tukioppilaiden ja muiden oppilaiden tarpeita ja tavoitteita vastaavaksi.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Koulut liittävätkin tukioppilastoiminnan paremmin koko koulun hyvinvointityön ja opetussuunnitelman osaksi.
- Koulut huolehtivat siitä, että kaikki opettajat tiedostavat tukioppilastoiminnan merkityksen ja mahdollistavat oppilaiden osallistumisen toimintaan.
- Koulut asettavat tukioppilastoiminnan tavoitteet yhdessä tukioppilaiden kanssa.
- Koulut tekevät yhteistyötä lähikoulujen, nuorisotyön, seurakunnan, MLL:n yhdistyksen tai muiden paikallisten toimijoiden kanssa ja näin varmistavat tukioppilastoiminnalle riittävän tuen ja resurssit toimintaan.

Yhteenveto

Tukioppilastoiminnan tavoitteet ovat melko yhtenevät eri kouluissa ja vastajaryhmissä. Toiminta on MLL:n asettamien yleisten tavoitteiden mukaista ja erityisesti 7.-luokkalaisten tukemisessa ja koulun yleisen ilmapiirin parantamisessa onnistutaan arvioinnin perusteella hyvin. Niin koulun henkilökunta, tukioppilaat, kuin 8.-luokkalaisetkin kokevat tukioppilastoiminnalla olevan paljon myönteisiä vaikutuksia.

Tukioppilaiden yleisin toimintamuoto on 7.-luokkalaisten tukeminen yläkoulun alussa. 8.-luokkalaisten ja tukioppilaiden toivovat toiminnan laajentamista ja vahvistamista. Suurimpana esteenä toiminnan kehittämiselle näyttävät olevan tukioppilasohjaajien ajan puute ja koulun opettajavetoinen toimintakulttuuri. Vain joka toisessa koulussa tukioppilaat ovat mukana määrittelemässä oman toimintansa tavoitteita ja monissa kouluissa tukioppilaat eivät saa itsenäisesti suunnitella toimintaa lainkaan.

Tukioppilastoiminnan arvostuksesta kertoo se, että toiminnasta kiinnostuneita on todella paljon. Erilaisten oppilaiden tukemisen kannalta on tärkeää, että tukioppilaaksi valitaan monenlaisia oppilaita ja tukioppilaana on myös lupa kasvaa tehtävän myötä. Tasapuolinen ja huolellinen valintamenettely sekä riittävä ohjaus merkitsevät paljon toiminnan onnistumiselle.

Tukioppilaisiin kohdistuu paljon odotuksia niin kouluhenkilökunnalta,

8.-luokkalaisilta kuin myös tukioppilailta itseltään. Odotukset ovat paikoin kovaa suhteessa tukioppilaiden saamaan koulutukseen ja ohjaukseen. Esimerkiksi kiusaamiseen liittyen tukioppilaiden rooli tulisi kytkeä tiiviimmin kiusaamiseen ehkäisevään toimintaan kiusaamiseen puuttumisen sijaan. Arviointi ja aiemmat tutkimukset¹ osoittavat, että kiusaamisen vähentämisessä tukioppilailla voi olla merkittävä rooli.

Tukioppilastoiminnan asema vaihtelee kouluittain. Vaihtelua on erityisesti siinä, missä määrin koko kouluyhteisö tukee ja tuntee tukioppilastoimintaa ja millaiset ovat toiminnan resurssit. Arvioinnin perusteella tukioppilastoiminnan asema kehittyi sitä vahvemmaksi, mitä enemmän toiminnasta on kokemuksia ja perinteitä ja koulu hyödyntää MLL:n tarjoamaa tukea.

Tukioppilastoiminnan ohjaukseen ja koulutukseen panostavissa kouluissa on tulosten perusteella merkitsevästi paremmat valmiudet kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseen. Tukioppilastoiminnan myönteiset vaikutukset näkyvät myös 8.-luokkalaisten arvioissa, kun tukioppilaiden ohjaamiseen ja kouluttamiseen on varattu riittävästi aikaa. Tukioppilastoiminnan riittävällä resurssinnilla voidaan parantaa vapaaehtoisten tukioppilaiden mahdollisuuksia auttaa ja tukea toisia oppilaita koulun arjessa. Tukioppilailla näyttää olevan tahtoa ja potentiaalia vaikuttaa laaja-alaisesti kou-

lulaisten hyvinvointiin ja ehkäistä nuorten ongelmien syntymistä ja vaikeutumista. Tulosten perusteella koulun MLL:lta saama tuki vaikuttaa suoraan toiminnan laajuuteen, laatuun, ongelmien ehkäisemiseen sekä tukioppilaiden osallisuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin.

Tämän arvioinnin perusteella MLL on luonut tukioppilastoimintaan uudet laatu-kriteerit (liitteenä). Koulut voivat käyttää laatukriteereitä oman tukioppilastoimintansa arvioimisessa ja kehittämisessä.

1 Salmivalli 2010, Hamarus 2006, Perho 2006

Oppilailla olisi tahtoa ja potentiaalia vielä enempään.

Tukioppilastoiminnan laatukriteerit

MLL:n asettamat tukioppilastoiminnan laatukriteerit perustuvat MLL:n määrittelemiin tukioppilastoiminnan arvoihin, tavoitteisiin ja vuonna 2012 toteutettuun tukioppilastoiminnan arviointiin. Laatukriteerien avulla koulut voivat arvioida omaa toimintaansa. Tukioppilastoiminnan laatukriteerit vaikuttavat merkittävästi siihen, miten vaikuttavaa tukioppilastoiminta on koulussa.

Tukioppilaat

- Tukioppilaat saavat tehtäviinsä riittävän, vähintään 16 tunnin mittaisen koulutuksen.
- Tukioppilaat osallistuvat oman toimintansa tavoitteiden asettamiseen ja tekevät toimintasuunnitelman koko lukuvuoden ajaksi.
- Tukioppilaat kokoontuvat säännöllisesti suunnittelemaan omaa toimintaansa.

Tukioppilasohjaaja

- Koulussa toimii vähintään kaksi tukioppilasohjaajaa, jotka sitoutuvat tehtävään vähintään kahden vuoden ajaksi.
- Tukioppilasohjaaja on suorittanut MLL:n tukioppilasohjaajien peruskoulutuksen.
- Tukioppilasohjaaja osallistuu tukioppilasohjaajien jatkokoulutuksiin, seminaareihin tai tapaamisiin vähintään joka toinen vuosi.
- Tukioppilasohjaaja on tilannut MLL:n uutiskirjeen ja hyödynittää MLL:n tukioppilastoiminnan materiaaleja.
- Tukioppilasohjaaja tapaa tukioppilaita säännöllisesti ja käyttää toimintaan vähintään 1,5 tuntia työaikaa viikossa.

Tukioppilastoiminnan asema koulussa

- Tukioppilastoiminta on kirjattu koulun opetussuunnitelmaan, vuosisuunnitelmaan ja kiusaamisen vastaiseen suunnitelmaan.
- Koulu on täsmentänyt tukioppilaiden roolin kiusaamiseen ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa ja tästä on tiedotettu koulu yhteisön jäsenille.
- Tukioppilastoiminta näkyy ja kuuluu koulun henkilökunnalle, oppilaille ja vanhemmille. Koulun oppilaat ja henkilökunta tietävät, ketkä toimivat tukioppilaina.
- Koulu tekee yhteistyötä nuorisotoimen, seurakunnan, MLL:n paikallisyhdistyksen tai muiden toimijoiden kanssa vahvistaakseen tukioppilaiden koulutusta ja vaikutusmahdollisuuksia

Lähteet

Hakalehto-Wainio, S. 2012. **Oppilaan oikeudet opetustoimessa.** Lakimiesliiton Kustannus.

Hamarus, P. 2006. **Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta.** Jyväskylän yliopisto.

Hänninen, P. & Tiainen, T. 2005. **Toteutuvatko tukioppilastoiminnan tavoitteet? Kymenlaakson peruskoululaisten mielipiteitä tukioppilastoiminnan vaikuttavuudesta.** Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Julkaisematon opinnäytetyö.

Kämppe, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J., & Kannas, L. 2012. **Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa. 1994–2010 – WHO-Koululaistutkimus (HBSC-Study).** Opetushallitus, Terveyden edistämisen tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto.

Kupari, P. & Siisiäinen, M. 2012. **Kodista ja kiinnostuksesta se lähtee. Suomalaisnuorten kansalaispätevyys ja yhteiskunnalliset asenteet.** Jyväskylän yliopisto.

Mertala, S. 2011. **Yksinäisyys, kiusaaminen ja tukioppilastoiminta ylä- ja yhtenäiskouluissa.** Sosiaalikehitys Oy.

Myllyniemi, S. (toim.) 2012. **Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012.** Nuorisotutkimusseura, Valtion nuorisosiain neuvottelukunta.

Olweus, D. 1994. **Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program.** Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35(7), pp. 1171–1190.

Perusopetuksen Opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.

Peura, J., Kirves, L. & Pelkonen, M. 2009. **Miksi kertoisin kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä.** Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Perho, S. 2006. **Vertaisuuden voimaa. Tukioppilastoiminta koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden tukijana. Arviointitutkimuksen loppuraportti.** Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Pöyhönen, V., Juvonen, J. & Salmivalli, C. 2010. **What Does It Take to Stand Up for the Victim of Bullying?: The Interplay Between Personal and Social Factors.** Merill-Palmer Quarterly, 56(2), pp. 143–163.

Salmivalli, C. 2010. **Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja.** 2. painos. PS-kustannus.

Uusitalo, I. & Laakso, T. 2005. **”Sit tääl on sellainen lohikäärme, millä voi ratsastaa...” - Lapset elinympäristönsä kehittäjinä.** Teoksessa T. Parkkinen & S. Keskinen (toim.): Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turun ammattikorkeakoulu.

Viirkorpi, P. 1993. **Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos. Asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä.** Suomen kuntaliitto.

Muistiinpanoja

A series of horizontal dashed lines for taking notes.

MLL on koordinoanut ja kehittänyt tukioppilastoimintaa vuodesta 1972. Vuonna 2012 MLL toteutti tukioppilastoiminnan arvioinnin. Tähän tiivistelmäraporttiin on koottu arvioinnin keskeisemmät tulokset, kehittämisehdotukset ja tukioppilastoiminnan uudet laatuksiteerit.

